

Enkele soorten, met name *Orthotrichum anomalum*, scheiden regelmatig kalk af aan hun bladtoppen, zodat het gehele polletje er dan wit uitziet. Dit haarmutsmosje, dat vrijwel op geen enkele bunker ontbreekt, is ook al door zijn mooie sporenkapsel zeker de moeite van het bekijken waard (fig. 1). Voor enkele soorten, zoals Muurmos en Zilvermos, hoeft men niet ver van huis te gaan; zelfs in de nieuwbouwwijken kan men deze mosjes op de meeste tuinmuren waarnemen. De mooiste matjes worden echter gevormd

door *Homalothecium sericeum*, het Zijdemos (fig. 5), dat met zijn smaragdgroene, zijdeglanzende en sterk vastgehechte vertakkingen een ware ornamentatie vormt voor de grauwe bunkerwanden.

Dient nog opgemerkt te worden, dat de bunkers die zeer dicht gelegen zijn aan rijkssnelwegen, belangrijk minder mosbegroeiing vertonen, hetgeen een indicatie kan zijn voor de gevoeligheid van de epilithische mossen, evenals dit van korstmossen bekend is, voor luchtvervuiling.

Summary. Author investigated in December-January 1972-'73 twelve casemates in the provinces Utrecht and N-Holland and found 23 different mosses on their walls divided in 13 acrocarp and 10 pleurocarp species (see list 1). Some ecological notes are made, in special about the species growing on shaded casemates and casemates free in the field. Eventually was noted that there was less mossgrowth on casemates near housing estates and highways.

Litteratuur:

Margadant, W. D., 1959. Mossentabel. Uitg. N.J.N. Amsterdam (in herdruk).

Landwehr, J., 1966. Atlas van de Nederlandse bladmossen. Uitg. Kon. Ned. Natuurhist. Ver. (in herdruk).

Dixon, H. N., 1924. The Student's Handbook of British Mosses. Reprint Wheldon & Wesley Ltd. 1970.

Van het kikkerfront

D. M. DE VRIES en G. DE VRIES-SMEENK

Zoals lezers van ons van jongsaf geliefd maandschrift wel niet ontgaan zal zijn, werd op ons stukje „Kwade omstandigheden voor ons kikkervolk” (D.L.N. 75: 97-100) op allezins welkome wijze aangehaakt. En wel eerst door C. F. van de Bund (D.L.N. 75: 183), later van redactiewege door Prof. Dr. J. Heimans (D.L.N. 75: 240). Laatstgenoemde vestigde de aandacht op de voorgenomen verkeersmaatregelen te hunner bescherming in het nota bene minder volkrijke Zwitserland. In het kanton Zürich is alreeds een nachtelijk rijverbod onder bepaalde omstandigheden van kracht.

Hierbij aansluitend wil ik U niet onthouden, hetgeen Mr. T. Lebret mij ondermeer in ver-

band hiermede op 4 juli laatstleden berichtte: „Het kikkerstuk in DLN herinnert mij aan het volgende. Een 40 km N van Zürich ligt een moerasgebied, het Neeracher Ried. Aan de rand ervan is een jaar of 8-10 geleden een „modern” verkeerskruispunt aangelegd. Ik meen, dat er in 't midden een vijver is en dat deze een „magische” aantrekkingskracht had voor kikkers, die uit het Ried kwamen. Deze werden toen ook massaal overreden en men heeft toen een tunneltje voor hen gebouwd”. Ginds heeft men dus wel heel wat voor de kikkers over!

Daarna schreef ons op 26 juli Dr. J. P. Otto uit Sneek, dat vermoedelijk anno 1957 op een zaterdagavond einde juni zich na een

zacht regentje veel kikkers bevonden op de weg van Offingawier naar Sneek. Het leken Groene te zijn, die tegen de autolampen op-sprongen en vermorzeld werden. Alleen de auto uit de file, waarin hij meereed, moet stellig al een tiental slachtoffers gemaakt hebben.

Al met al achten wij het met Van de Bund (D.L.N. 75: 183) zeker de moeite waard meer gegevens te verzamelen over de invloed van het verkeer op onze amfibieën. Velen kunnen daaraan metterdaad meedoen door er vooral in het voorjaar bij regenachtig, zacht weer op te letten en hun bevindingen aan hem (Burgemeester Prinslaan 8 te Ede, tel. 08380-11958) door te geven. Te oordelen naar wat we ervan vernamen en ook zelf meemaakten, hebben wij echter alvast de indruk, dat de steeds in aantal toenemende wegen met veel autoverkeer fnuikend zijn voor de stand van kikkers en padden, de Egels daargelaten, ter plaatse. Zelfs lijkt het ons niet onmogelijk, dat er in de drukste gebieden van ons wel zeer dicht bevolkte en sterk gemotoriseerde landje maar weinig meer van verkeersslachtoffers onder hen te merken zal zijn, doodeenvoudig doordat zij zich daar onvoldoende konden herstellen van de slagen, zoals de barre winter van 1962 op '63 hun toebreacht. Als bij het razende verkeer dan nog watervergiftiging komt: hoe zouden zij het kunnen bestaan?

In dit verband is wel tekenend, dat berichten van de laatste tijd over veel kikkers inderdaad stammen uit minder drukke, landelijke gebieden. Geven we hier het voornaamste uit de inhoud weer van het uitknipsel uit de Leeuwarder Courant van 9 augustus 1972 onder de kop „Kikkers”, dat Dr. J. P. Otto ons toezond: „Dat de kikkers de crisis te boven zijn, was bekend. In het voorjaar van 1971 werd in Friesland al gemeld, dat ze op veel plaatsen, waar ze in geen jaren waren waargenomen, opnieuw voorkwamen. Elders

Fig. 1. *Bruine kikker, weer in opmars.*

in ons land doet zich die ontwikkeling ook voor. Hier en daar spreekt men zelfs van een explosie van jonge kikkers. Onlangs stond in het Dagblad van het Oosten een artikel over de stand van zaken in het oosten van het land . . . . De sloten rond Markelo, zo meldt deze krant, zitten thans stikvol jonge kikkers. Er is bijna sprake van een explosie”.

Volstaan wij met het voor hier belangrijke van een ingezonden stuk van iemand, die kennelijk weigert alles voor zoete koek te slikken van wat zoal overgeschreven of nagekauwd wordt door lieden die zelf niet voldoende op de hoogte zijn, hoe het er met de dieren buiten werkelijk voorstaat. In Libelle van 26 augustus laatstleden schrijft dan J. H. P. uit Uitgeest onder het hoofd „Er wordt

nog heel wat afgekwaakt" het volgende: „'De vorsen geven haast geen kik meer' heet uw artikel in nummer 29 over kikkers. Moet u eens bij ons in Noord-Holland komen en langs een slootkant lopen. Om de tien stappen springt er een kikker voor je voeten de plomp in. Vooral dit jaar lijken er meer kikkers dan ooit”.

Al zijn dit dan kranteberichten, een en ander is niet uit de lucht gegrepen. Zelf zagen we deze zomer ook opvallend veel kikkers in het gebied van de grote rivieren. De natuur

met de zachte winters van de laatste tijd helpt de kikkers, en niet alleen de kikkers, een aardig handje. Edoch, al kwaken er gelukkig weer kikkers in de Lage Landen, en zijn zij her en der hun rampwinter van 1962 op '63 weer te boven gekomen, laat ons daarom, niet het minst uit eigen belang, niet versagen in de heilige oorlog tegen het berderf van de natuurlijke omgeving, al zal die veel moeten kosten. Wellicht kunnen we, waar mogelijk, kikkers en andere, vaak zo nuttige dieren ook bijstaan naar Zwitsers voorbeeld!

Vogels in oostelijk Zeeuws-Vlaanderen in 1972

Gegevens verzameld door Vogelwacht „De Steltkluit”

G. M. P. SPONSELEE

In de laatste jaren zijn door mij en verscheidene andere waarnemers gegevens over de avifauna van oostelijk Zeeuws-Vlaanderen verzameld. Over die welke in 1972 werden verkregen, moge hier een samenvatting volgen.

Een degelijke kennis van de totale avifauna — met name van de broedvogelstand — van een bepaald gebied verdient verre de voorkeur boven wat incidentele gegevens over waarnemingen van „zeldzaamheden”. Toch geven zulke ontmoetingen wat reliëf aan een dag, die anders alleen maar gevuld is met „gewone soorten”.

Al in februari was er wat zeldzaams te zien: in de Braakmanpolder (fig. 1) werd een tweetal Sneeuwganzen waargenomen. Op de 10e en de 12e van dezelfde maand verbleven (deze?) twee exemplaren temidden van Rietganzen in de Hulsternieuwlandpolder nabij Hulst.

Niet ver daar vandaan, in de Patrijzenhoek, werd van 17 tot 20 november een Canadese

gans waargenomen. De vogel was weinig schuw en vermoedelijk hebben we hier met een ontsnapt exemplaar te maken.

Gegevens over het voorkomen van de Grote Jager en de Jan van Gent in onze streek zijn niet talrijk. In 1972 werd op 15 april een exemplaar van de eerste soort tweemaal waargenomen boven het Hellegatschor. Deze vogel kon langdurig worden geobserveerd. Op 24 oktober werd een gewond exemplaar te Hoek opgevangen. Ook van Hoek afkomstig was een juveniele Jan van Gent, die op 19 september werd gevangen op het terrein van Dow Chemical. Een tweede vangst van een Jan van Gent vond plaats op 26 september; het was wederom een juveniel exemplaar, dat lopend werd aangetroffen in de Kruispolder, gemeente Hontenisse. Dit dier droeg een Belgische ring; het bleek 2 dagen tevoren in Ekeren (Antwerpen) geringd te zijn. Na een korte periode van verzorging zijn beide exemplaren gestorven. Samen met een adult exemplaar, dat rond 19 oktober